

خبرنگاران جنگ باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند؟

تصویر جنگ؛ از دروغ تا واقعیت

عاطفه عفری خبرنگار گروه فرهنگ

خبرنگاری جنگ، بازنمایی و گزارش میدانی بحرانی است که به واسطه برخورد دو جبهه و قدرت نظامی در سطحی از جغرافیای طبیعی و انسانی شکل می‌گیرد. در قرن نوزدهم به این نوع خبرنگاری، خبرنگاری ویژه گفته می‌شد. برای خبرنگار جنگ بودن، نیاز است خبرنگار در مناطق جنگ‌زده حضور پیدا کند و برای تهیه گزارش، عکس و فیلم، به اندازه کافی به صحنه نبرد نزدیک شود. بنابراین، خبرنگاری جنگ را می‌توان یکی از مهم‌ترین و خطرناک‌ترین حیطه‌های خبرنگاری به حساب آورد.

خبرنگاری جنگ در کنار ویژگی‌های خبرنگاری، مانند ذوق و استعداد، تخصص، سرعت و دقت، حس کنجکاری، حقیقت‌جویی و مسئولیت اجتماعی، باید شجاعت و شهامت ورود به میدان جنگ و درگیری را داشته باشد و از نقطه‌نهایی برخورد گزارش‌هایی مستند تهیه کرده و به مخاطبان خود ارسال کند. نقش خبرنگاران جنگی از گزارش میدان جنگی که رویه‌رویشان قرار دارد، بسیار مهم بوده و می‌تواند تصویر ذهنی مخاطبان را از فاصله‌فرسنگ‌ها با میدان جنگ شکل بدهد و از گزارشگری صرف پا را فراتر بگذارد و فریاد طرف مورد ظلم و تهاجم قرارگرفته را به گوش جهانیان برساند. برای مثال باید به این نکته اشاره کنم که نقش خبرنگاران جنگی در انتشار واقعیت‌های جنگ ویتنام اقتدار اثرگذار بود که حتی مردم آمریکا را از نظامیان خودشان به شدت متنفر کرد و پنتاگون سال‌ها تلاش کرد تا با ساخت فیلم‌های هالیوودی متعدد و هزینه‌های هنگفت، تنفر عمومی ایجاد شده را از بین ببرد.

از سوی دیگر، این‌را هم باید درنظر بگیریم که تنها برخی از درگیری‌ها در جهان، از پوشش رسانه‌ای گسترده برخوردار می‌شوند. با این‌همه، بسیاری

از نبردهای رخ‌داده در دنیا، به دلیل علاقه‌مند نبودن رسانه‌ها، کمتر پوشش داده می‌شوند و نبود زیرساخت‌های لازم، باعث می‌شود تهیه گزارش از این نواح‌ها، گران‌تر و دشوارتر شود و درگیری‌ها نیز امروزه برای خبرنگاران جنگی، خطرناک‌تر از پیش شده‌اند. با توجه به جنگی که در غزه در حال انجام است و حتما پوشش رسانه‌ای آن مهم است، به سراغ خبرنگاری در جنگ رفتیم تا زوایای پیدا و پنهانش را بررسی کنیم. با روح‌الله رضوی که این روزها در لبنان حضور دارد، گفت‌وگو کردیم و روایت‌هایش از خبرنگاری در جنگ را شنیدیم.

ساخت خبرنگار جنگ از کاش

وقتی اسم جنگ می‌آید، خیلی مسائل به دنبالش قطار می‌شوند. اما شاید مهم‌ترین نکته را باید روایت از اتفاقات آن جنگ بدانیم که افکار عمومی را به دنبالش می‌کشد. مطمئنا این نکته که پوشش خبری وقایع جنگ نیازمند گذراندن آموزش‌های لازم و داشتن مهارت در گزارش خیر است. برای همه قابل حدس است و نیاز به توضیح ندارد. یک خبرنگار جنگ باید از توانایی لازم در این حوزه برخوردار باشد. تسلط به زبان رسمی آن کشور و همچنین چند زبان بین‌المللی از ابتدایی‌ترین موضوعات خبرنگار جنگ است. البته این به آن معنی نیست که خبرنگار حتما باید زبان محل را به‌طور کامل بداند ولی اگر به زبان محلی تسلط داشته باشد، از یک امتیاز خوب برخوردار خواهد بود. هدف و همچنین شناخت کافی از جغرافیا، آداب و رسوم، اعتقادات و علایق مردم آن کشور را از دیگر موارد لازم برای ورود به عرصه خبرنگاری جنگ باید دانست.

خبرنگاری جنگ و روایت نزدیک از واقعه

محمدعلی حیدری هائی، خبرنگاری که سال‌ها تاجریه حضور در جنگ‌های

مختلف را داشته است، خبرنگاری جنگ را دارای دسته‌بندی می‌کند و می‌گوید: «خبرنگاری در جنگ را می‌توان خاطرات محور و محتوامحور، دسته‌بندی کرد. برخی دیگر هم بر حول سیاست‌های خبری جنگ تمرکز دارند و درنهایت، این تجربه خبرنگاری در صحنه‌های بحران و جنگ است که به تئوری‌ها و تعاریف معنا می‌بخشند. خبرنگاری جنگ هر لحظه‌اش ماجراجویی است و هیجان و صحنه‌هایی که از مقابل چشمان و دوربین خبرنگاران عبور می‌کنند، گاه خبرنگار را به تفکر وامی‌دارد و گاه به خنده و بیش از همه لحظاتی هستند که اشک از چشم جاری می‌کند. اما طرف مقابل یعنی مخاطبان هستند که با کلیک‌ها و بازکردن فایل‌های گزارش و عکس و ویدئو، تمایلات و سلیق خود را به خبرنگار گوشزد می‌کنند.»

معزز عزایزه، عکاسی است که این روزها عکس‌هایش در جنگ غزه و اسرائیل در فضای مجازی می‌چرخد. او هم عکاسی می‌کند و هم روایت‌هایش از این جنگ را برای بیش از میلیون مخاطب صفحه اینستاگرامش می‌گوید. او خودش ساکن غزه است به همین خاطر است که حرف‌هایش برای مخاطب قابل باور است و می‌پذیرند هر آن چیزی را که از درون غزه روایت می‌کند. در یکی از همین روزهای جنگ غزه، روایتگر کودکی شد که همه خانواده‌اش را از دست داده. فیلم و عکس‌هایی که او برای نشان دادن جنایت اسرائیل از خانه این کودک و نحوه پیدا‌شدنش و بعد هم حضورش در بیمارستان منتشر کرد، بسیار در فضای مجازی چرخید و کمک می‌کرد به تطهیری که اسرائیلی‌ها می‌خواستند از خودشان و نحوه حضورشان در غزه نشان دهند! یک نکته مهم که از گزارش‌های عزایزه به دست می‌آید، این است که او توریست نیست، کاملاً به جایی که از آن گزارش می‌دهد، تسلط دارد و می‌داند که چه اتفاقی در حال افتادن است. مطمئنا یکی از نکاتی که تسلط یک خبرنگار جنگ را نشان می‌دهد، این است که نسبت به منطقه‌ای که در آن جنگ

واقع شده است، فهم داشته باشد. بداند که چه اتفاقاتی از قبل در آنجا رقم خورده است. نقشه جغرافیایی منطقه را بداند. جغرافیای سیاسی، فرهنگی و قومی و بافت جمعیتی منطقه را بشناسد. باید مطلع باشد در مسیرش چه شهرها و روستاهایی وجود دارد و بافت قومی، فرهنگی و مذهبی این شهرها و روستاها چیست. حداقل در این حد که بتواند از جان خود حفاظت کند، مثلاً اگر لازم شد، بداند از چه مسیری می‌تواند جانش را نجات دهد. به عبارت ساده‌تر باید بداند در چه محیطی دارد کار خبرنگاری انجام می‌دهد. همه این دانستن‌ها برای این است که اگر این اطلاعات وجود نداشته باشد، این خبرنگار فرقی با توریست‌هایی که از آن منطقه جنگی بازدید می‌کنند، ندارد.

شناخت ماهیت رسانه

خبرنگار جنگ باید قادر باشد عکس، فیلمی که تهیه کرده است را در زمان خودش منتشر کند؛ چراکه امروزه سرعت تحولات و تغییراتی که در ماهیت کار رسانه‌ای با ورود شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی ایجاد شده، سرعت بیات شدن اطلاعات و کهنگی را شدت بخشیده است. اما بخش دوم الزامات کار خبر در مناطق جنگی، بحث محتواست. محتوایی که بسیار مهم است که شامل چه اطلاعاتی است و خبرنگار باید چه چیزهایی را بیسان کند و چه چیزهایی را نگوید. در گذشته خبرنگاری جنگ بیشتر روی روایتگری متمرکز بود، طوری که خاطرات خبرنگاران جنگ‌های قدیمی همچنان به‌عنوان مرجعی برای خبرنگاران و محققان و مستندسازان مورد وثوق قرار می‌گیرد. اما این موضوع درباره خبرنگاران جنگ فعلی چندان صدق نمی‌کند، چون شبکه‌های اجتماعی اقتدار این روزها فعال هستند که نمی‌توان فقط به روایت یکطرفه بسنده کرد. باید علاوه‌بر روایت، تشریح و تحلیل را هم اضافه کرد.

روح‌الله‌رضوی از مرز فلسطین اشغالی در گفت‌وگو با «فرهیختگان» مطرح کرد

امکان‌ها و فرصت‌های یک خبرنگار در میدان جنگی

روح‌الله رضوی این روزها در مرز بین لبنان و فلسطین است و تحلیل‌هایش را این شب‌ها از برنامه «افق فلسطین» می‌بینیم. او قبل از این هم تجربه حضور در جنگ‌های بین‌المللی را داشته است و این‌طور نبوده که به‌عنوان یک خبرنگار فقط به این جنگ اعزام شود. پیش از این نقطه‌نظرات او در رسانه خصوصی که خودش راه‌اندازی کرده، در قالب محتوای تصویری و گزارش‌های تحلیلی منتشر شده‌بود. او حضور خبرنگاران در منطقه رامستلزم شناخت اولیه‌ا جغرافیا و مطالعات پیشینی می‌داند. در یادداشت شفاهی پیش‌رو، درباره ویژگی‌های خبرنگار بحران و جنگ بخوانید.

اساساً حضور من در لبنان، به‌عنوان خبرنگار جنگ نبوده است، البته روایت‌هایی را هم از وقایع جنگ منتشر کردیم اما اصل ماجرا به خبرنگاری برنمی‌گردد؛ طبعاً همان نگاه تحلیلی، اولویت‌ها را شناختن، دانستن اینکه در هر برهه‌ای از زمان چه خط محتوایی مورد نظر است، برایم مهم بود. برای تحلیل اتفاقات در فضای رسانه، این مهم است که سوال ذهنی یا‌گره ذهنی مخاطب چه چیزهایی است و به آن توجه شود. باز کردن گره‌های ذهنی و روایت‌ناظر به آن و همچنین داشتن اطلاعاتی که در میدان می‌بینید و باید برای مخاطب بازگو شود؛ جز با حضور در منطقه امکان پذیر نیست. باید منطقه را بشناسید و مسائل آن را بدانید و گزینه ناچار به روایت حداقلی

رضایکیانیا:

کارگردان نباید مثل عروسک با بازیگر برخورد کند

رضایکیانیا در نشست تخصصی گفت‌وگوی کارگردان با بازیگر از سری نشست‌های تخصصی «۴-۲» گفت: «کارگردان باید به خلاقیت بازیگر احترام بگذارد. اگر قرار باشد مانند عروسک با بازیگر رفتار شود، پس دیگر چرا باید یک بازیگر شناخته‌شده در کار بازی کند؟» به گزارش ستاد خبری چهلمین جشنواره بین‌المللی فیلم کوتاه تهران، کمال تبریزی در ادامه نشست‌های تخصصی خود در سومین روز جشنواره با رضایکیانیا گفت‌وگو کرد. کیانیا نشست را با بیان مثالی شروع کرد و گفت: «اولین فیلم سینمایی‌ای که آقای کیارستمی ساخت، داستان زن و شوهری است که به روزمرگی افتاده‌اند و دیگر عاشق هم نیستند، اما عادت کرده‌اند کنار هم باشند. خوب اسم این فیلم را می‌شود گذاشت یک شب بی‌مهابا یا خورشید پنهان است یا هوا ابری است، اما آقای کیارستمی اسم فیلم را گذاشت، «گزارش» اما چه دلیلی داشت؟ فقط با یک اسم معنی فیلم

را تغییر داد. برخی از هنرمندان کار خود را با یک اسم تغییر می‌دادند.» وی افزود: «حرفم این است که عصر، عصر ایده است. پس می‌خواهم بگویم ابزار، وسیله، بازیگر، طرح‌صحنه و تمام موارد یک فیلم اصلاً مهم نیست زیرا می‌شود به راحتی جست‌وجو کرد. اما ایده‌ای‌گونه نیست. فیلمساز فیلم کوتاه باید در دنیای مستقل خود فکر کند و از دنیای فیلم بلند کم‌ی کند. در واقع کار خود را انجام دهد. «کمال تبریزی در ادامه صحبت‌های کیانیا گفت: «این یک مدل است که به سینمای کوتاه خیلی نزدیک است و آن ویژگی‌ای است که آقای کیارستمی داشت. تمام تلاش و نکته خاص فیلمش این بود اگر من یک روزی بتوانم همه را احذف کنم، یعنی فیلمبردار و صدابردار نداشته باشم می‌توانم دوربین را بگذارم و با بازیگر هماهنگ کنم، اما به‌رحال اینکه ما ایده داشته باشیم منحصر به‌فرد است. من از بچه‌های فیلم‌کوتاه بسیار ایده می‌گیرم.» سپس کیانیا با اشاره به اهمیت فضا

دادن به بازیگر افزود: «من بازیگر نمی‌خواهم کارگردان مثل عروسک با من برخورد کند. کارگردان باید به خلاقیت من احترام بگذارد. اگر قرار باشد مانند عروسک با بازیگر رفتار شود، پس دیگر چرا باید یک بازیگر شناخته‌شده در کار بازی کند. به‌نظر من کارگردان باید بگوید چه چیزی از بازیگر می‌خواهد و دیگر بعد از آن را به خلاقیت او واگذارد و اعتماد کند.» او در ادامه همین موضوع، خاطره‌ای از کار باکمال تبریزی در فیلم «همیشه پای یک زن در میان است» تعریف کرد. کیانیا با بیان اینکه نقش بزرگ و کوچک تفاوتی نمی‌کند و مهم نوع بازی است، ادامه داد: «چالش‌ها چیزهایی است که به درد من بازیگر می‌خورد. اگر نقشی کم باشد، خود بازیگر می‌تواند با هم فکری کارگردان یک چالش برای نقش ایجاد کند، یک تناقض که مخاطب آن نقش را به ذهن بسپارد؛ هرچند نقش کم باشد. نقش کوتاه و بلند فرقی ندارد بازیگر بزرگ و کوچک داریم. در نوع بازی چالش را من بازیگر

یک موضوع مهم در حوزه بین‌الملل و روایت جنگ این است؛ وقتی که خبرنگاران ایرانی با خبرنگاران شبکه‌های معروف در یک موقعیت قرار می‌گیرند، حضورشان متفاوت است. مسائل مالی و هزینه‌هایی که بر خبرنگار تحمیل می‌شود را کنار می‌گذارم و نکته مهم آن بستری است که خبرنگار ذیل آن عنوان به منطقه جنگی می‌رود. اینکه آن برند چیست؟ سسی‌ان‌ان است، بی‌بی‌سی است، الجزیره است یا هر رسانه دیگری. این برند، کار خبرنگاری‌اش را تسهیل می‌کند، برخلاف خبرنگار ایرانی. مطمئناً در روایت این جنگ‌ها، خبرنگاری طرف نداریم. اما حضور ما ایرانی‌ها مخصوصاً در این جنگ، سختی‌های خاص خودش را دارد. اما وقتی خبرنگار شبکه‌های معروف را نگاه می‌کنید، می‌بینید که آنها این سختی‌ها را ندانند. موضوع دیگر، بحث تجربه و امکانات است. خبرنگاران خارجی تجربه حضور در جنگ‌های بسیاری را داشته است و سیستم خبری‌شان فرصت حضور برای موقعیت‌های مختلف را برایش فراهم کرده است اما برای ما این مهم امکان‌پذیر نبوده است. یک موضوع مهم دیگر، بحث پوششی است که آن بستر خبری به کار خبرنگار می‌دهد. گاهی خبرنگار به منطقه جنگی با بحران می‌رود اما از طرف آن نهاد خبری که اعزام شده، خیلی مورد توجه قرار نمی‌گیرد.

یکشنبه ۳۰ مهر ۱۴۰۲

شماره ۳۹۸۷

WWW.FDN.IR

FARHIKHTEGANDAILY